

e-mail: m.hupalovska@tneu.edu.ua

Гупаловська М.Б., к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

Hupalovska M.B., Ph.D., Associate Professor of Department of Finance named after S.I. Yuriy, TNEU

WAYS TO IMPROVE THE NATIONAL PENSION SYSTEM

Пенсійна система відіграє вирішальну роль у соціальному і суспільно-політичному житті України, в її фінансово-бюджетній системі, впливаючи на формування та перерозподіл грошових ресурсів у регіональному і галузевому аспектах. Це зумовлює необхідність її постійного вдосконалення відповідно до потреб суспільства та реального рівня економічних досягнень. Соціальна й економічна роль пенсійної системи у сучасному суспільстві визначається також тим, що її надійність є запорукою його соціальної, а в багатьох випадках і економічної стабільності. У той же час критичний стан ефективності діючої економіки та загострення соціальних проблем передусім позначаються на пенсійній системі.

Основною метою реформування пенсійної системи є створення надійного фінансового механізму забезпечення гідного рівня життя особам похилого віку, ґрунтуючись на принципах відновлення соціальної справедливості для нинішніх пенсіонерів, запровадження стимулюючих механізмів до створення пенсійних заощаджень для майбутніх пенсіонерів та створення додаткових умов для розвитку економіки країни.

Починаючи з 2003 р. в Україні була розпочата реформа пенсійної системи, зумовлена: 1) насприятливими демографічними тенденціями, старінням та депопуляцією населення країни; 2) системними недоліками солідарної системи пенсійного забезпечення; 3) незбалансованістю бюджету Пенсійного фонду України [1, с. 9].

Однак, на сьогодні, не вирішено накопичених у цій сфері проблем, реформа носить фрагментарний характер спрямований на вдосконалення першого рівня – солідарної пенсійної системи та вдосконалення другого рівня – накопичувального пенсійного забезпечення.

Так, аналізуючи звітні дані Пенсійного фонду України, бачимо, що у 2015 р. доходи зросли на 3390,3 млн. грн. або 1,5% порівняно з 2014 р., а у

2016 р. – на 19899,7 млн. грн. (8,4%) і 23290 млн. грн. (10,1%) порівняно з 2015 і 2014 роками відповідно. Основну частину бюджету Пенсійного фонду України складають власні надходження, більше 70% у 2014–2015 рр., але у 2016 р. їх частка суттєво знизилася і склала 42,7% [2–3]. Така негативна, на наш погляд, динаміка свідчить про неможливість Пенсійного фонду України самостійно фінансово забезпечувати виконання покладених на нього функцій. Основну частину видатків Пенсійний фонд України здійснює за рахунок власних надходжень, в середньому 78% усіх витрат. Разом з тим, доцільно відмітити, що у 2016 р. зазначені витрати зменшилися на 12055,4 млн. грн. (5,7%) порівняно з 2015 р. і склали 199564,8 млн. грн. або 78,5% у структурі видатків Пенсійного фонду України. Упродовж 2014–2016 рр. видатки за рахунок коштів Державного бюджету України в середньому становили близько 20%. Зрозуміло, що у 2016 р. вони збільшилися порівняно з 2015 р. на 5,7% у зв'язку з зменшенням видатків за рахунок власних надходжень, і становили 54490,8 млн. грн. [2–3].

Програмою реформування пенсійної системи передбачено поступове зменшення фінансування Пенсійного фонду із Державного бюджету України, однак, його залежність залишається суттєвою.

Отже, сьогодні залишається гостро вираженою проблема наповнюваності дохідної бази Пенсійного фонду, на що впливає ряд різноманітних чинників. Високий рівень демографічного навантаження на працездатне населення, наявність у значної частини застрахованих осіб пільг щодо сплати внесків, низька заробітна плата, зниження ефективності господарювання і спад виробництва, висока інфляція призводять до різкого зменшення надходжень до Пенсійного фонду. Демографічна ситуація в сучасній Україні вимагає реформування сучасної пенсійної системи, оскільки солідарна система ефективна лише за умови розширеного відтворення поколінь [4, с. 10].

У процесі здійснення пенсійної реформи в Україні необхідно враховувати міжнародний досвід побудови і реформування пенсійних систем, що дозволяє бачити її в контексті світового розвитку соціального захисту громадян, що втратили працездатність з віком. При цьому заслуговують на увагу питання функціонування пенсійних фондів в різних країнах, а також світові тенденції в реформуванні діючих пенсійних систем.

Основний принцип пенсійних реформ у європейських країнах пролягав у переході від солідарних, перерозподільних пенсійних систем до на-

копичувальних, коли громадяни несуть персональну відповідальність за своє майбутнє пенсійне забезпечення.

Вивчення світового досвіду в цій сфері показує, що соціальну справедливість, економічну фінансову стабільність пенсійної системи можна досягнути шляхом створення багаторівневої пенсійної системи, яка успішно функціонує на протязі багатьох років в економічно розвинутих країнах.

Зміст реформування пенсійної системи в Україні – це запровадження трирівневої системи пенсійного забезпечення, яке включатиме: істотно реформовану державну розподільчу (солідарну) систему; обов'язкові заощадження громадян у пенсійних фондах; добровільні пенсійні заощадження громадян. Створення в нашій країні трирівневої пенсійної системи розширить можливості для підвищення добробуту людей, економічного зростання країни. Трирівнева пенсійна система дозволить розподілити між її складовими ризики, пов'язані зі змінами в демографічній ситуації (до цього чутливішою є солідарна система) та з коливанням в економіці та на ринку капіталів (що істотніше відчувається у накопичувальній системі). Такий розподіл ризиків дасть право зробити пенсійну систему більш фінансово збалансованою та стійкою, що застрахує працівників від зниження загального рівня доходів після виходу на пенсію і є принципово важливим та вигідним для них.

Отже, підводячи підсумки, зазначимо, що у ринкових умовах вітчизняна пенсійна система вже не може самостійно адекватно протистояти демографічним та соціально-економічним викликам. Тому, пенсійна реформа повинна здійснюватися на системних засадах, перевірених досвідом інших країн та адаптованих до українських умов.

Література:

1. Кириленко О.П. Пенсійна система України: на шляху реформування / Ольга Кириленко // Світ фінансів. – 2016. – Вип. 3. – С. 7–19.
2. Бюджети Пенсійного фонду України на 2014–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
3. Звіти про виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2014–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu>.
4. Гупаловська М.Б. Пенсійний фонд України в умовах реформування пенсійної системи / М.Б. Гупаловська, О.В. Волошин // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – №11/6. – С. 8–11.